

národní
úložiště
šedé
literatury

Menšiny a volby

Hřebejk, Jiří,

Dostupný z <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-263421>

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 07.05.2024

Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní [nusl.cz](http://www.nusl.cz) .

METODIKA

Menšiny a volby

UNIVERZITA KARLOVA PRÁVNICKÁ FAKULTA

Metodika byla vytvořena v rámci projektu Ministerstva kultury ČR typu NAKI na léta 2012-2015 - Problémy právního postavení menšin v praxi a jejich dlouhodobý vývoj DF12P01OVV013 (Univerzita Karlova Právnická fakulta, hlavní řešitel projektu a v současnosti i děkan PFUK prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., další řešitel a tajemník projektu JUDr. PhDr. René Petráš, Ph.D.)

Autor: JUDr. Jiří Hřebejk

Recenzenti:

RNDr. Milan Pospíšil, tajemník Rady vlády pro národnostní menšiny, Úřad vlády ČR

Mgr. Marián Piváček, Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Úvod

Cílem této metodiky je zpracovat přehled dosti komplikovaného volebního práva v ČR a to z hlediska specifík menšin. Metodika tedy umožní příslušníkům menšin se lépe orientovat v tomto klíčovém právu demokratických států a je samozřejmě využitelná i mj. pro státní úředníky, policisty, ale i zájemce o menšinovou problematiku. Takovýto přehled byl požadován i ze strany představitelů menšin.

Podobně jako již dříve vytvořené a certifikované metodiky Právnické fakulty UK bude po své certifikaci šířena přes spolupracující instituce jako je Rada vlády pro národnostní menšiny, ale bude zejména v zásadě volně k dispozici na stránkách Právnické fakulty UK.

- (1) Občané mají právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců.
- (2) Volby se musí konat ve lhůtách nepřesahujících pravidelná volební období stanovená zákonem.
- (3) Volební právo je všeobecné a rovné a vykonává se tajným hlasováním. Podmínky výkonu volebního práva stanoví zákon.
- (4) Občané mají za rovných podmínek přístup k voleným a jiným veřejným funkcím.

Čl. 21 Listiny základních práv a svobod

Příslušníci menšin a volby

Podle právního řádu České republiky i základní práva, do kterých nepochybně volební právo patří, jsou přiznána buď každému (každé fyzické osobě a podle povahy věci i právnické osobě) nebo „jen“ státním občanům České republiky¹, popřípadě jen osobám, tvořící určitou, jinak než státním občanstvím určenou část společnosti (národnostní, etnické či sociální menšiny nebo jinak vymezené skupiny obyvatelstva).

Volební právo podle tohoto kritéria patří mezi občanská práva, svědčí tedy „jen“ státním občanům České republiky bez ohledu na jakákoliv jiná kritéria jako jsou pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, víra a náboženství, politické či jiné smýšlení, národní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní nebo etnické menšině, majetek, rod nebo jiné postavení².

¹ Čl. 42 odst. 1 Listiny základních práv a svobod: „Pokud Listina používá pojmu "občan", rozumí se tím státní občan České republiky.“

² Čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod

Z uvedeného tak vyplývá, že aktivní volební právo (právo volit) i pasivní volební právo (právo být volen) mají jen státní občané ČR. Aktivní volební právo mají občané ČR od 18 let jednotně pro všechny přímé volby. Pasivní volební právo již je diferencované – pro zvolení zastupitelem obce nebo kraje od 18 let, pro zvolení poslancem nebo poslancem Evropského parlamentu od 21 let a pro zvolení prezidentem republiky nebo senátorem od 40 let. Příslušnost k jakékoliv menšině – národnostní, etnické, sociální nebo jakékoliv jiné – tak na využití volebního práva nemá žádný vliv. Vzhledem k tomu, že Ústava ČR stanoví, že ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy, jimiž je ČR vázána, jsou součástí právního řádu a stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva³, mohou, za podmínky, že tak stanoví mezinárodní smlouva, volit i cizinci. V praxi to v současné době umožňuje mezinárodní smlouva v případě komunálních (obecních) voleb a voleb do Evropského parlamentu, ale jen občanům států Evropské unie a při splnění dalších zákonných podmínek (přihlášení k trvalému nebo přechodnému pobytu, u komunálních voleb trvalé bydliště na území dané obce).

Ve volebním právu nejsou příslušníci menšin nijak preferováni, ale ani nijak diskriminováni. Ústavní pořádek ČR stojí na platformě občanské společnosti⁴ a principu rovnosti a zákazu diskriminace⁵. Pro realizaci občanských práv důraz klade na státní občanství, nikoliv na národnost. Příslušníkům menšin tak "nerезervuje" místa v kolektivních volených orgánech, jak to činil ústavní zákon č. 144/1968 Sb., o postavení národností v ČSSR.⁶ Pro příslušníky jakýchkoliv menšin tak právní úprava volebního práva nepočítá (až na podmíněnou výjimku informace v jazyce národnostní menšiny - viz dále) s jakýmkoliv odlišným režimem. Příslušníci menšiny jsou buď státními občany České republiky a pak volební právo mohou ve standardním režimu využít, nebo nejsou státními občany České republiky a pak volební právo využít nemohou.

V České republice jsou v současnosti na celostátní úrovni organizovány přímé volby občany do šesti orgánů:

- do zastupitelstev obcí,
- do zastupitelstev krajů,
- prezidenta republiky,
- do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR,
- do Senátu Parlamentu ČR,
- do Evropského parlamentu.

Vedle přímých voleb, v nichž voliči vybírají své zástupce (zastupitele obce nebo kraje, prezidenta republiky, poslance, senátory nebo poslance Evropského parlamentu), mohou

³ Čl. 10 Ústavy ČR

⁴ Preambule Ústavy ČR: "My občané České republiky v Čechách na Moravě a ve Slezsku odhodláni budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku jako svobodný a demokratický stát, založený na úctě k lidským právům a na zásadách občanské společnosti"

⁵ Čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod: Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.

odst. 3: Nikomu nesmí být způsobena újma na právech pro uplatňování jeho základních práv a svobod.

⁶ ústavní zákon č. 144/1968 Sb. zabezpečoval "..... maďarské, německé, polské a ukrajinské (rusínské) národnosti možnosti a prostředky všestranného rozvoje". Čl. 2 pak určoval, že "národnosti jsou přiměřeně ke své početnosti zastoupeny v zastupitelských sborech a v jiných volených orgánech"

občané přímo rozhodovat v referendu. Principy rozhodování v referendu jsou stejné jako při volbě zástupců – i právo účasti v referendu je obecné, přímé, rovné a vykonává se tajným hlasováním. V současné době má ČR právní úpravu o místním referendu (v obcích) v zákoně č. 22/2004 Sb. v platném znění a o krajském referendu v zákoně č. 118/2010 Sb. v platném znění. Pro celostátní referendum obecná právní úprava chybí, pokud by se mělo celostátní referendum konat, musel by být zákon teprve schválen. Zákonná úprava by mohla být pojata jak obecně (pro jakékoliv referendum) tak jako referendum "jednorázové" (jako referendum o konkrétní otázce)⁷.

Vedle základní právní úpravy, platné pro všechny volby, obsažené v čl. 21 Listiny základních práv a svobod, Ústava ČR nebo prováděcí zákony zpřesňují volební systém, podle kterého se rozhoduje o přidělení mandátů (o vítězi). Volební systémy jsou dva - poměrného zastoupení nebo většinový. Může být i kombinace těchto dvou základních systémů. Princip systému poměrného zastoupení spočívá na zásadě – kolik procent hlasů při volbách, tolik procent křesel ve voleném sboru. Tato zásada je různě modifikována, ale jako zásada je výchozí. Princip systému většinového volebního systému spočívá na zásadě – vítěz bere vše; jen vítěz se stává vítězem, tedy senátorem nebo prezidentem republiky. V ČR se systém poměrného zastoupení využívá pro volby do zastupitelstev krajů, do Poslanecké sněmovny a do Evropského parlamentu, systém většinový pro volby prezidenta republiky a do Senátu a pro volby do zastupitelstev obcí platí v zásadě kombinace obou systémů. V jednotlivých ustanoveních Ústavy ČR (v pasážích o Parlamentu, prezidentu republiky a o územní samosprávě) jsou další podmínky výkonu volebního práva, které jsou dále rozvedeny ve volebních (prováděcích) zákonech, jimiž v současnosti jsou:

- zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů v platném znění
- zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů v platném znění
- zákon č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů v platném znění
- zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně některých zákonů v platném znění
- zákon č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů

Volby jsou jedním z ucelených procesů ústavního práva. Začínají vlastně (de facto) tím, že Ústava ČR (v případě Evropského parlamentu předpisy EU) stanoví délku volebního období jednotlivých, přímo volených orgánů - obecních a krajských zastupitelstev 4 roky, prezidenta republiky 5 let, Poslanecké sněmovny 4 roky, Senátu 6 let (po 2 letech se z 1/3 Senát obměňuje) a Evropského parlamentu 5 let. Před uplynutím volebního období proto musí být

⁷ V ČR se zatím konalo jediné celostátní referendum 13. a 14. 6. 2003 o přistoupení ČR k EU. Tomuto referendu předcházelo přijetí ("jednorázového") ústavního zákona č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení ČR k EU a na něj navazujícího (prováděcího) zákona č. 114/2003 Sb., o provádění referenda o přistoupení ČR k EU a o změně některých zákonů (zvláštní zákon o provádění referenda).

volby vyhlášeny pro další volební období příslušného orgánu⁸. Volby v ČR v zásadě vyhlašuje prezident republiky; pouze volby prezidenta republiky vyhlašuje předseda Senátu a nové volby zastupitelstva obce, v níž předčasně skončilo zastupitelstvo, vyhlašuje ministr vnitra. K vyhlášení voleb dochází zpravidla několik měsíců předem, vyhlášení voleb se oficiálně publikuje ve Sbírce zákonů. Svoji roli zveřejněním termínu voleb hrají i sdělovací prostředky.

Další kroky volebního procesu se dají rozdělit na ty, do kterých volič může aktivně zasáhnout a na ty, na kterých se volič podílet nemůže (jsou "úředním" postupem). K první skupině patří kontrola stálých seznamů voličů a vytvoření zvláštních seznamů voličů, získání voličského průkazu a především vlastní hlasování. Ke druhé skupině patří vytvoření volebních okrsků a určení volebních místností, vytvoření volebních orgánů, resp. plnění úkolů různých existujících orgánů v souvislosti s volbami⁹, sestavení kandidátních listin a jejich registrace, tisk hlasovacích lístků, informování voličů včetně doručení hlasovacích lístků voličům, vybavení volební místnosti, zajištění hlasování, zjištění a vyhlášení výsledků voleb, předání osvědčení o zvolení a archivace volebních dokumentů. Zvláštní možnou (nikoliv nutnou) část volebního procesu tvoří soudní přezkum.

Stálé seznamy voličů vedou od roku 1994¹⁰ z úřední povinnosti obce (resp. obecní nebo městské úřady, v hlavním městě Praze a v územně členěných statutárních městech městský obvod nebo městská část) pro voliče, kteří mají v obci, městském obvodu nebo městské části trvalý pobyt (jsou přihlášení k trvalému pobytu). Voličem je státní občan České republiky, který alespoň druhý den vyhlášených voleb dosáhne věku 18 let. Občan, který po sestavení seznamu nabude nebo pozbude práva volit, bude do tohoto seznamu zapsán nebo z něho vyškrtnut. Každý volič může být zapsán pouze v jednom seznamu. Každý volič si může v úředních hodinách na příslušném úřadě ověřit, zda je zapsán v seznamu; může požadovat doplnění údajů nebo provedení oprav. Příslušný úřad je povinen do 48 hodin žadateli vyhovět nebo mu v této lhůtě písemně sdělit důvody, proč žádosti vyhovět nelze (pokud úřad může vyhovět na základě předložených dokladů - občanského průkazu - v praxi se tak obvykle děje "na počkání"); žádný správní poplatek se neplatí. Pokud by správní úřad voliči nevyhověl, má volič právo domáhat se svého práva na zápis nebo opravu zápisu u správního (krajského) soudu. Ten rozhodne do tří dnů bez jednání s konečnou platností. Volič si tak může zkontrolovat, že je řádně zapsán ve stálém seznamu voličů.

⁸ např. volby do zastupitelstev v obcích (komunální volby) se v ČR konaly v letech 1990, 1994, 1998, 2002, 2006, 2010, 2014. Tento algoritmus by mohla narušit jen zcela výjimečná situace nebo změna Ústavy. Bez nich lze očekávat, že další komunální volby budou v letech 2018, 2022, 2026, 2030 atd.

⁹ Např. pro volby do Poslanecké sněmovny jsou volebními orgány: Státní volební komise, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo zahraničních věcí, Český statistický úřad, krajský úřad, v hlavním městě Praze Magistrát hlavního města Prahy, pověřený obecní úřad, resp. úřad městské části, obecní úřad, starosta, resp. primátor, zastupitelský úřad, okrsková volební komise, zvláštní okrsková volební komise. Z těchto orgánů jen Státní volební komise a okrskové volební komise plní úkoly spojené jen s volbami, ostatní volební orgány plní úkoly také spojené s volbami.

¹⁰ zákon č. 152/1994 Sb., o volbách do zastupitelstev v obcích a o změně a doplnění některých dalších zákonů, § 10, 11 (z tohoto zákona platí jen nezrušené pasáže, jako celek byl tento zákon nahrazen zákonem č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů v platném znění

Zvláštní seznamy voličů vede stejný úřad jako stálé seznamy voličů pro voliče, který není v jeho územním obvodu přihlášen k trvalému pobytu,¹¹ popřípadě nemůže z některého důvodu, který příslušný zákon předvídá, volit ve volebním okrsku, v jehož stálém seznamu je zapsán. Tyto důvody se zčásti liší podle toho, jde-li o komunální, nebo krajské volby, volby prezidenta republiky, do Poslanecké sněmovny, Senátu nebo do Evropského parlamentu. V zásadě však jde o objektivní překážky výkonu volebního práva v okrsku, v jehož stálém seznamu je volič veden (výkon vojenské služby, pobyt v nemocnici, ústavu sociální péče nebo obdobném zařízení, pobyt v policejní cele nebo ve věznici). V zahraničí vedou zvláštní seznamy voličů zastupitelské úřady. I tyto zvláštní seznamy jsou vedeny z úřední povinnosti (obecní, resp. městský úřad nebo úřad městské části) voliče do seznamu zapíše na základě údajů příslušného velitele nebo správy příslušného ústavu, objektu nebo zařízení, v případě zvláštního seznamu vedeného zastupitelským úřadem v cizině na základě žádosti občana - voliče. Tento zvláštní seznam tak umožní voliči volit mimo místo svého trvalého bydliště v případě, že dopředu ví, že se v dny voleb nebude, resp. nemůže zdržovat v místě trvalého bydliště.

Mimo místo trvalého bydliště může volič též volit prostřednictvím **voličského průkazu**. Tento voličský průkaz volič obdrží na vlastní žádost u orgánu, který vede stálý seznam voličů. Voličský průkaz lze využít při volbách do Evropského parlamentu a prezidenta republiky v kterémkoliv volebním okrsku na území ČR i v zahraničí s tím, že se hlasuje vždy pro stejné kandidáty (celá ČR je jeden volební obvod). I pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR lze na základě voličského průkazu hlasovat v kterémkoliv volebním okrsku na území ČR i v zahraničí, ale s tím, že se hlasuje vždy pro kandidáty, kandidující v daném volebním (samosprávném) kraji; pro hlasování v zahraničí určí los, kandidáty kterého volebního kraje volí voliči v zahraničí. Tato úprava vychází z toho, že se volí program politické strany a konkrétní kandidáti v daném volebním kraji nejsou určující. Při volbách do Senátu Parlamentu ČR je možné voličský průkaz využít jen ve volebním obvodu, kde má volič trvalé bydliště¹². Obdobně při volbách do zastupitelstva kraje může volič volit na základě voličského průkazu jen v kraji, v němž je obec, v níž je volič přihlášen k trvalému pobytu. V komunálních volbách (do zastupitelstva obce), není možné voličský průkaz získat, tudíž není možné být na jeho základě dopsán do zvláštního seznamu voličů a volit (hlasovat). Při komunálních volbách je možné volit jen ve volebním okrsku podle místa trvalého bydliště.

Nejpozději 15 dnů přede dnem voleb starosta obce zveřejní způsobem v místě obvyklým **oznámení** o době a místě konání voleb v obci. Zároveň starosta v oznámení uvede adresy volebních místností. Starosta v oznámení upozorní voliče na povinnost prokázat při hlasování totožnost a státní občanství České republiky (u komunálních voleb a u voleb do Evropského parlamentu je třeba prokázat státní občanství státu, jehož příslušníci jsou oprávněni na území České republiky volit na základě mezinárodní smlouvy) a uvede další potřebné údaje nutné k nerušenému průběhu voleb. Jak je uvedeno výše, nemá příslušnost k národnostní ani jakékoliv

¹¹ zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel)

¹² Volby do Senátu jsou organizovány v 81 volebních obvodech, které jsou uvedeny v příloze zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky v platném znění. Voličský průkaz lze využít v kterémkoliv okrsku, ale jen toho volebního obvodu, v němž je volič přihlášen k trvalému pobytu.

jiné menšině žádný vliv na volební proces. Rozhodující je státní občanství ČR. Volit a být voleni mohou jen státní občané ČR nebo cizinci na základě mezinárodní smlouvy. Přesto určitou výjimku z této zásady představuje právní úprava, obsažená ve všech volebních zákonech, ukládající starostům v obcích, ve kterých se zřizuje výbor pro národnostní menšiny podle zvláštního zákona¹³, zveřejnit oznámení **i v jazyce příslušné národnosti menšiny**. To analogicky platí i pro kraj.

Výbor pro národnostní menšiny se zřizuje v obci, v jejímž územním obvodu žije podle posledního sčítání lidu alespoň 10 % občanů hlásících se k národnosti jiné než české. Členy tohoto výboru jsou i zástupci národnostních menšin, pokud je deleguje řádně registrovaný spolek; vždy však příslušníci národnostních menšin musí tvořit nejméně polovinu všech členů výboru. Tato informace v jazyce příslušné národnosti menšiny je jedinou zákonem výslovně požadovanou odlišností ve volebním procesu, jíž se národnostní menšiny odlišují od ostatních voličů.

Analogicky totéž platí i pro kraj. Podle zákona o krajích¹⁴, kraj, v jehož územním obvodu žije podle posledního sčítání lidu alespoň 5 % občanů hlásících se k národnosti jiné než české, zřizuje výbor pro národnostní menšiny. Členy tohoto výboru jsou i zástupci národnostních menšin, pokud je deleguje řádně registrovaný spolek; vždy však příslušníci národnostních menšin musí tvořit nejméně polovinu všech členů výboru.

Právo příslušníků národnostních menšin být ve volebních věcech informován v jazyce národnostní menšiny je zdůrazněn i dikcí § 10 zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, upravujícího právo na užívání jazyka národnostní menšiny ve věcech volebních¹⁵. Ani tento "svodný" zákon, který shrnul práva příslušníků národnostních menšin, do jeho přijetí roztroušených v právním řádu ČR do mnoha předpisů, negarantuje příslušníkům národnostních menšin oproti ostatním voličům víc práv než právě a jen právo na informování v jazyce národnostní menšiny.

Pro vlastní hlasování obdrží každý volič minimálně 3 dny před volbami, do místa trvalého bydliště, **hlasovací lístky**. Hlasovací lístky mají v podstatě dvojí podobu - buď je na jednom hlasovacím lístku jen jeden kandidující subjekt (politická strana, politické hnutí nebo volební koalice) a pak volič obdrží tolik hlasovacích lístků, kolik je kandidujících subjektů. Nebo jsou na jediném hlasovacím lístku uvedeny všechny volební strany. Systém kolik kandidujících, tolik hlasovacích lístků se uplatňuje při volbách do Evropského parlamentu, do Senátu, Poslanecké sněmovny, prezidenta republiky i do zastupitelstev krajů, systém jediného hlasovacího lístku se uplatňuje při volbách do zastupitelstev obcí.

Pro volby do zastupitelstev obcí (nebo v územně členěných statutárních městech a v hlavním městě Praze též do zastupitelstev jejich částí) obdrží volič jeden hlasovací lístek

¹³ § 117 odst. 3 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích v platném znění

¹⁴ § 78 zákona č. 129/2000 Sb., o krajích v platném znění

¹⁵ Za podmínek stanovených zvláštními právními předpisy mají příslušníci národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky, právo na zveřejnění oznámení o době a místě konání voleb a na další informace pro voliče v jazyce národnostních menšin.

(obvykle větších rozměrů), na němž jsou všechny volební strany. Volič má tolik hlasů, kolik má mít budoucí zastupitelstvo členů (to je na hlasovacím lístku vyznačeno) a tyto hlasy může rozdělit mezi všechny kandidující volební strany. Pokud volič nevyužije všechny své hlasy (označí méně kandidátů, nemá to na nic vliv, pokud by označil více kandidátů, než má mít budoucí zastupitelstvo členů, byl by hlasovací lístek vyhodnocen jako neplatný hlas.

Příklad: budoucí zastupitelstvo má mít 21 členů (určuje předchozí zastupitelstvo na základě rozpětí, uvedeného v § 68 zákona o obcích podle počtu obyvatel dané obce). Volič tak má 21 hlasů. Ty může všechny přidělit jediné volební straně. Pokud tak učiní, souhlasí i s pořadím kandidátů za danou volební stranu. Volič, ale může se svými hlasy libovolně nakládat tím, že označí (zaškrtně) jednotlivé kandidáty "napříč" volebními stranami (dá hlas např. 5 kandidátům z volební strany "A", 4 hlasy kandidátům z volební strany "B", označí 8 kandidátů - jednotlivců, 4 hlasy dá kandidátům z volební strany "E"; nebo může dát hlas např. 5 kandidátům z volební strany "A", 4 hlasy kandidátům z volební strany "B", označí 8 kandidátů - jednotlivců, a označí volební strany "E" jako celek - v takovém případě by ze strany "E" dostaly voličův hlas jen první 4 kandidáti této volební strany).

Tento systém výběru kandidátů z jednoho hlasovacího lístku se nazývá "panašování". Je na jedné straně nejspravedlivější v tom, že volič má možnost výběru, nevolí se primárně volební (politická) strana, ale osoby. Na zjišťování volebních výsledků je však nejsložitější.

Pro volby do zastupitelstev krajů obdrží volič tolik hlasovacích lístků, kolik je kandidujících politických stran, politických hnutí nebo koalic (každá kandidující politická strana, hnutí nebo koalice má „svůj“ hlasovací lístek). Po obdržení úřední obálky, popřípadě též hlasovacích lístků, vstoupí volič do prostoru určeného k úpravě hlasovacích lístků („za plentu“). V tomto prostoru vloží do úřední obálky jeden hlasovací lístek. Na hlasovacím lístku, který vkládá do úřední obálky, může zakroužkováním pořadového čísla nejvýše u 4 kandidátů uvedených na témže hlasovacím lístku vyznačit, kterému z kandidátů dává přednost. Jiné písemné úpravy hlasovacího lístku nemají na posuzování hlasovacího lístku vliv.

Příklad: v daném kraji kandiduje (bylo zaregistrováno) 15 politických stran, hnutí nebo koalic. Volič tak obdrží 15 hlasovacích lístků. Do úřední obálky vloží jen ten, na němž jsou kandidáti z dané politické strany, hnutí nebo koalice. Pro jiné kandidáty (z jiných hlasovacích lístků) nemůže hlasovat. Pokud volič lístek nijak neupraví, hlasuje i pro pořadí uvedené na hlasovacím lístku. Volič může označit (zakroužkovat) nejvýše 4 kandidáty, které preferuje (přednostní hlas), čímž změní pořadí kandidátů na kandidátní listině. Aby byl na základě přednostních (preferenčních) hlasů přidělen mandát zastupitele, musí jeden a tentýž kandidát obdržet celkově alespoň 5% přednostních (preferenčních) hlasů. Pokud volič vloží do úřední obálky dva nebo více hlasovacích lístků, je jeho hlas neplatný.

Pro volby prezidenta republiky obdrží volič tolik hlasovacích lístků, kolik je kandidátů. Každý zaregistrovaný kandidát je uveden na samostatném hlasovacím lístku označeném vylosovaným číslem kandidáta. U kandidáta musí být uvedeno jeho jméno, příjmení, pohlaví, věk ke druhému dni volby prezidenta, zaměstnání nebo povolání, popřípadě akademický nebo jiný titul, obec, kde je přihlášen k trvalému pobytu, a jeho příslušnost k politické straně nebo politickému hnutí nebo údaj, že kandidát je bez politické příslušnosti. Dále se uvede, zda jde o kandidáta navrženého navrhuujícími poslanci nebo navrhuujícími senátory anebo navrhujícím občanem.

Příklad: Pro volbu prezidenta republiky bylo zaregistrováno 9 kandidátů. Volič proto obdrží 9 hlasovacích lístků. Při vlastní volbě vloží do úřední obálky jeden (jen jeden) hlasovací lístek. Pokud by do úřední obálky nevložil lístek žádný, nebo vložil 2 a více, byl by odevzdaný hlas neplatný.

Ústava ČR vyžaduje ke zvolení prezidentem republiky nadpoloviční většinu platných hlasů oprávněných voličů. Pokud žádný z kandidátů tuto nadpoloviční většinu nezíská, koná se za 14 dní druhé kolo volby, do kterého postupují dva nejúspěšnější kandidáti z prvního kola volby. Pokud se toto druhé kolo volby koná, obdrží volič již jen dva hlasovací lístky se jménem a dalšími údaji kandidáta pro druhé kolo, ale až ve volební místnosti. Hlasovací lístky se voliči nedoručují do místa trvalého bydliště.

Pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR obdrží volič tolik hlasovacích lístků, kolik je kandidujících politických stran, politických hnutí nebo koalic (každá kandidující politická strana, hnutí nebo koalice má „svůj“ hlasovací lístek). Po obdržení úřední obálky, popřípadě též hlasovacích lístků ve volební místnosti, vstoupí volič do prostoru určeného k úpravě hlasovacích lístků („za plentu“). V tomto prostoru vloží do úřední obálky jeden hlasovací lístek. Na hlasovacím lístku, který vkládá do úřední obálky, může zakroužkováním pořadového čísla nejvýše u 4 kandidátů uvedených na témže hlasovacím lístku vyznačit, kterému z kandidátů dává přednost. Jiné písemné úpravy hlasovacího lístku nemají na posuzování hlasovacího lístku vliv.

Příklad: Do Poslanecké sněmovny kandiduje 25 politických stran, hnutí nebo koalic. Protože volby jsou organizovány po (samosprávných) krajích, nemusí všech 25 politických stran, hnutí nebo koalic kandidovat ve všech krajích. Volič tak obdrží tolik hlasovacích lístků, kolik v kraji, kde má trvalé bydliště, kandiduje, resp. bylo zaregistrováno politických stran, hnutí nebo koalic. Všem kandidujícím politickým stranám, hnutím nebo koalicím jsou losem přidělena pořadová čísla. Tím, že strana, hnutí nebo koalice nemusí kandidovat ve všech krajích, nemusí volič obdržet hlasovací lístky se souvislou řadou čísel.

Do úřední obálky vloží volič jen ten hlasovací lístek, na němž jsou kandidáti z dané politické strany, hnutí nebo koalice, pro kterou se rozhodl hlasovat. Pro jiné kandidáty (z jiných hlasovacích lístků) hlasovat nemůže. Pokud volič lístek nijak neupraví, hlasuje i pro pořadí uvedené na hlasovacím lístku. Volič může označit (zakroužkovat) nejvýše 4 kandidáty, které preferuje (přednostní hlas), čímž změni pořadí kandidátů na kandidátní listině. Aby byl na základě přednostních (preferenčních) hlasů přidělen mandát poslance, musí jeden a tentýž kandidát obdržet celkově alespoň 5% přednostních (preferenčních) hlasů. Pokud volič vloží do úřední obálky dva nebo více hlasovacích lístků, je jeho hlas neplatný.

Pro volby do Senátu Parlamentu ČR je celá Česká republika rozdělena do 81 volebních obvodů (uvedených v příloze zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně některých zákonů v platném znění). Volby jsou organizovány v jednotlivých volebních obvodech, jeden občan může kandidovat jen v jednom volebním obvodu. Není proto vyloučené (spíše je to velmi pravděpodobné), že v každém volebním obvodě bude kandidovat jiný počet kandidátů. Volič obdrží tolik hlasovacích lístků, kolik je v daném volebním obvodě kandidátů. Každý zaregistrovaný kandidát je uveden na samostatném hlasovacím lístku. Protože se Senát obměňuje volbami z 1/3 každé 2 roky, budou volby do Senátu organizovány vždy „jen“ v 27 volebních obvodech, tedy již nikdy (za stávající ústavní úpravy) jako volby celostátní.

Příklad: Pro volbu senátora ve volebním obvodě č. 19 (Praha 11) bylo zaregistrováno 12 kandidátů. Volič proto obdrží 12 hlasovacích lístků. V sousedním volebním obvodě č. 22 (Praha 10) však v týchž volbách může kandidovat např. 15 kandidátů. Volič by v takovém případě obdržel 15 hlasovacích lístků.

Při vlastní volbě vloží volič do úřední obálky jeden (jen jeden) hlasovací lístek. Pokud by do úřední obálky nevlozil lístek žádný, nebo vložil 2 a více hlasovacích lístků, byl by odevzdaný hlas neplatný.

Zákon vyžaduje ke zvolení senátorem nadpoloviční většinu platných hlasů oprávněných voličů. Pokud žádný z kandidátů tuto nadpoloviční většinu nezíská, koná se za týden druhé

kolo volby, do kterého postupují dva nejúspěšnější kandidáti z prvního kola volby. Pokud se toto druhé kolo volby koná, obdrží volič již jen dva hlasovací lístky se jménem a dalšími údaji kandidáta pro druhé kolo, ale až ve volební místnosti. Hlasovací lístky se voliči nedoručují do místa trvalého bydliště.

Pro volby do Evropského parlamentu jsou organizovány v jednotlivých členských státech EU – Evropský parlament, je složen se zástupců jednotlivých členských států.¹⁶ Volič obdrží tolik hlasovacích lístků, kolik je kandidujících politických stran, politických hnutí nebo koalic (každá kandidující politická strana, hnutí nebo koalice má „svůj“ hlasovací lístek). Po obdržení úřední obálky, popřípadě též hlasovacích lístků ve volební místnosti, vstoupí volič do prostoru určeného k úpravě hlasovacích lístků („za plentu“). V tomto prostoru vloží do úřední obálky jeden hlasovací lístek. Na hlasovacím lístku, který vkládá do úřední obálky, může zakroužkováním pořadového čísla nejvýše u 2 kandidátů uvedených na témže hlasovacím lístku vyznačit, kterému z kandidátů dává přednost. Jiné písemné úpravy hlasovacího lístku nemají na posuzování hlasovacího lístku vliv.

Příklad: Do Evropského parlamentu kandiduje 30 politických stran, hnutí nebo koalic. Celá ČR je jeden volební obvod, což znamená, že všichni kandidáti kandidují za celou ČR. Volič tak obdrží 30 hlasovacích lístků, stejných v celé ČR (kandidáti v Plzni i ve Zlíně jsou stejní).

Do úřední obálky vloží volič jen ten hlasovací lístek, na němž jsou kandidáti z dané politické strany, hnutí nebo koalice, pro kterou se rozhodl hlasovat. Pro jiné kandidáty (z jiných hlasovacích lístků) hlasovat nemůže. Pokud volič lístek nijak neupraví, hlasuje i pro pořadí uvedené na hlasovacím lístku. Volič může označit (zakroužkovat) nejvýše dva kandidáty, které preferuje (přednostní hlas), čímž změní pořadí kandidátů na kandidátní listině. Aby byl na základě přednostních (preferenčních) hlasů přidělen mandát europoslance, musí jeden a tentýž kandidát obdržet celkově alespoň 5% přednostních (preferenčních) hlasů. Pokud volič nevloží do úřední obálky žádný volební lístek, nebo do ní vloží dva nebo více hlasovacích lístků, je jeho hlas neplatný.

Vlastní **hlasování** probíhá ve dnech vyhlášených voleb **ve volební místnosti** tak, že každý volič hlasuje osobně. Zastoupení není přípustné. Voliči předstupují před okrskovou volební komisí a hlasují v pořadí, v jakém se dostavili do volební místnosti. Volič po příchodu do volební místnosti prokáže svou totožnost a státní občanství České republiky, popřípadě státní občanství státu, jehož občané jsou oprávněni volit na území České republiky. Totožnost a státní občanství prokáže volič občanským průkazem nebo cestovním pasem České republiky, jde-li o cizince, průkazem o povolení k pobytu. Po záznamu ve výpisu ze seznamu voličů obdrží od okrskové volební komise úřední obálku. Na žádost voliče mu okrsková volební komise dodá za chybějící nebo jinak označený hlasovací lístek jiný. Voliče, který není zapsán ve výpisu ze seznamu voličů a který prokáže své právo hlasovat ve volebním okrsku, okrsková volební komise dopíše do výpisu ze seznamu dodatečně a umožní mu hlasování.

Neprokáže-li volič svou totožnost a státní občanství České republiky, popřípadě státní občanství státu, jehož občané jsou oprávněni volit na území České republiky, nebude mu hlasování umožněno.

V prostoru určeném pro úpravu hlasovacích lístků nesmí být nikdo přítomen zároveň s voličem, a to ani člen okrskové volební komise. Volič, který nemůže sám upravit hlasovací lístek pro tělesnou vadu nebo proto, že nemůže číst nebo psát, si může vzít s sebou do

¹⁶ Evropský parlament má v současnosti 751 poslanců, na ČR jich při posledních volbách v roce 2014 připadlo 21. Voleb v roce 2014 se v ČR zúčastnilo 38 volebních uskupení, v roce 2009 33 a v prvních volbách do EU v ČR v roce 2004 to bylo 32 politických stran, hnutí nebo koalic.

prostoru určeného pro úpravu hlasovacích lístků jiného voliče, nikoli však člena okrskové volební komise, aby za něj hlasovací lístek upravil a vložil do úřední obálky.

Pokud se volič, ze závažných, zejména zdravotních, důvodů, nemůže dostavit do volební místnosti, může požádat obecní úřad a v den voleb okrskovou volební komisí o to, aby mohl hlasovat **mimo volební místnost**, a to pouze v územním obvodu volebního okrsku, pro který byla okrsková volební komise zřízena. V takovém případě okrsková volební komise vyšle k voliči 2 své členy s přenosnou volební schránkou, úřední obálkou a hlasovacími lístky. Při hlasování postupují členové okrskové volební komise tak, aby byla zachována tajnost hlasování.

Volič ve volební místnosti hlasuje tak, že po opuštění prostoru určeného pro úpravu hlasovacích lístků vloží úřední obálku s hlasovacím lístkem před okrskovou volební komisí do volební schránky může tak učinit jiný volič, nikoliv však člen okrskové volební komise.

Státní volební komise, zpravidla v rádech dnů po ukončení hlasování, vyhlásí celkové výsledky voleb. Oficiálně jsou tyto výsledky publikovány ve Sbírce zákonů (neoficiálně jsou výsledky voleb známy zpravidla několik hodin po ukončení hlasování prostřednictvím médií).

Během volebního procesu může několikrát do volebního procesu (a do procesu místního a krajského referenda) zasáhnout soud. Kompetentní je správní soud a postupoval by podle zákona č. 150/2002 S., soudní řád správní.

Správní soudy poskytují ochranu ve věcech seznamů voličů. Pokud by správní orgán, který vede podle stálý seznam voličů, neodstraní chyby nebo nedostatky ve stálém seznamu voličů a jeho dodatku může se osoba tím dotčená obrátit na soud příslušný podle sídla správního orgánu s návrhem na vydání rozhodnutí o provedení opravy nebo doplnění seznamu nebo jeho dodatku.

Dále správní soudy poskytují ochranu ve věcech registrace, pokud by správní orgán odmítl kandidátní listinu nebo odmítl přihlášku k registraci, škrtnl kandidáta na kandidátní listině, registroval kandidátní listinu nebo přihlášku k registraci. Návrh soudu může podat podle povahy věci politická strana, politické hnutí nebo jejich koalice, nezávislý kandidát, sdružení nezávislých kandidátů nebo sdružení politických stran nebo politických hnutí a nezávislých kandidátů, jestliže podali kandidátní listinu, nebo u voleb do Senátu nezávislý kandidát nebo politická strana, která podala přihlášku k registraci, anebo při volbě prezidenta republiky nejméně dvacet poslanců nebo nejméně deset senátorů, kteří navrhli kandidáta na funkci prezidenta republiky, nebo občan, který navrhl kandidáta na funkci prezidenta republiky, nebo kandidát uvedený na kandidátní listině, která byla odmítnuta.

Třetím případem, kdy správní soudy poskytují ochranu ve volebních věcech, je neplatnost voleb a hlasování. Za podmínek stanovených zákonem se může občan, politická strana nebo nezávislý kandidát anebo sdružení nezávislých kandidátů a sdružení politických stran nebo politických hnutí a nezávislých kandidátů návrhem domáhat rozhodnutí soudu o neplatnosti voleb nebo neplatnosti hlasování anebo neplatnosti volby kandidáta.

Vedle uvedených možných zásahů do volebního procesu, může správní soud rozhodovat ještě ve věci porušení pravidel financování volební kampaně (týká se jen volby prezidenta republiky), ve věci zániku mandátu člena zastupitelstva, ve věcech místního a krajského referenda.

Ani pro podání návrhu k soudu neplatí pro příslušníky národnostních nebo jiných menšin než obecně stanovená pro každého. Soudní řád správní „navíc“ v § 35 odst. 4 stanoví, že „domáhá-li se soudní ochrany účastník, který tvrdí, že došlo správním orgánem k jeho diskriminaci z důvodu pohlaví, národního, sociálního nebo rasového původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, barvy pleti, jazyka, náboženství, víry, světového názoru, politického nebo jiného smýšlení, zdravotního postižení, věku, majetku, rodu nebo jiného postavení, anebo sexuální orientace, může být zastoupen též právnickou osobou, vzniklou na základě zvláštního zákona, k jejímž činnostem, uvedeným ve stanovách, patří ochrana před takovou diskriminací. Za právnickou osobu jedná k tomu pověřený její zaměstnanec nebo člen.

Závěrem tak lze opakovat, že ve volebním právu nejsou menšiny ani preferovány ani diskriminovány. Za mírnou preferenci je možné označit informování v jazyce národnostní menšiny a rovněž tak je možné konstatovat, že v právním řádu je založen mechanismus ochrany před diskriminací.

Seznam použité související literatury (výběr)

ANTOŠ, Marek - WINTR Jan: *Volební systémy a volební právo - české cesty v kontextu zahraničních modelů: sborník z výjezdního semináře Právnické fakulty UK*. Praha 2006

ANTOŠ, Marek - WINTR Jan: *Volby, demokracie, politické svobody*. Praha 2010

KREJČÍ, Oskar: *Nová kniha o volbách*. Praha 2006

MACHOVÁ, Zuzana: *Volební právo cizinců v komunálních volbách České republiky a jeho využití*. Praha 2013

PAVLÍČEK, Václav: *Ústavní právo a státověda I*. Vyd. 2., Praha 2014

PAVLÍČEK, Václav - GRONSKÝ, Ján - HŘEBEJKA, Jiří - JIRÁSKOVÁ, Věra - MIKULE, Vladimír - PEŠKA, Pavel - SLÁDEČEK, Vladimír – SUCHÁNEK, Radovan – SYLLOVÁ, Jindřiška: *Ústavní právo a státověda II*. 2. vydání. Praha 2015